

Salut i desigualtats en salut al Sud d'Europa en un període de crisi econòmica

Carme Borrell, MD, PhD
Barcelona

C S B Consorci Sanitari
de Barcelona

 Agència
de Salut Pública

Aspectes tractats

- Concepte de desigualtats en salut i determinants socials
- Determinants socials en el període de crisi econòmica al Sud d'Europa
- Salut i desigualtats en salut durant la crisi al Sud d'Europa
- Com avançar

Recessió econòmica al Sud d'Europa

- La crisi que va començar el 2008 i les mesures d'austeritat posades per la Troika (Comissió Europea, Banc Central Europeu i Fons Monetari Internacional) estan empitjorant els determinants de la salut i la salut.
- Les persones de posició socio-econòmica desavantjada són les que estan patint més.

Concepte de desigualtats en salut i determinants socials

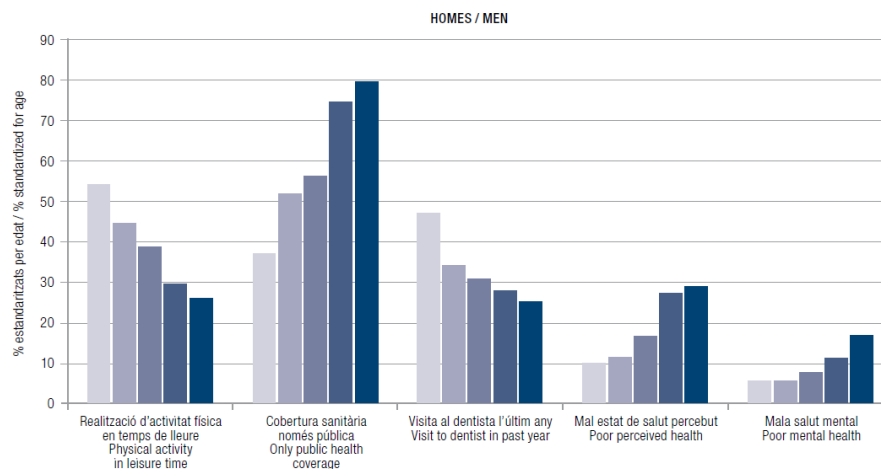
Concepte de desigualtat en salut

- **Desigualtat:** Són les diferències que son innecessàries i evitables i a més considerades injustes. Les persones de classe social desfavorida tenen pitjor salut i més mortalitat.
- **Igualtat en salut:** tothom hauria de tenir l'oportunitat de realitzar el seu màxim potencial de salut.

Font: Margaret Whitehead, 1990

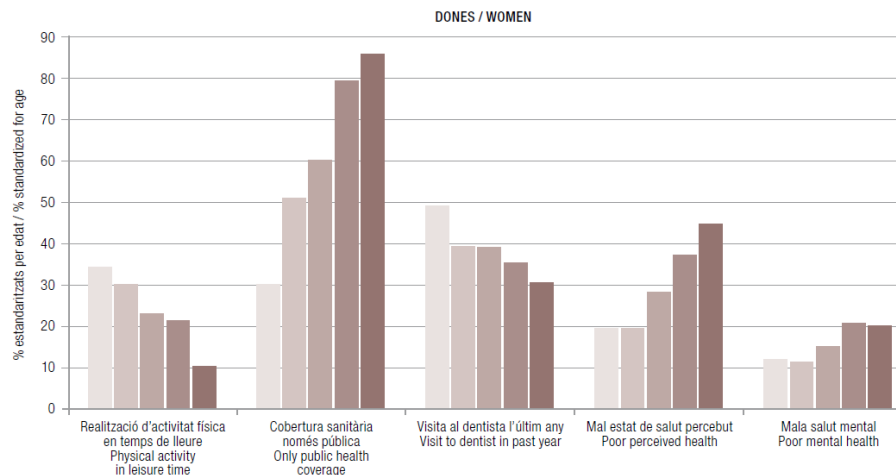
Diversos indicadors de salut segons classe social. Àrea metropolitana de Barcelona. Homes, 2006

Font: Borrell et al. Agenda Cerdà, 2009.

Diversos indicadores de salud segons classe social. Àrea metropolitana de Barcelona. Dones, 2006

Font: Borrell et al. Agenda Cerdà, 2009.

Determinants socials de les desigualtats en salut

Font: Comisión para reducir las Desigualdades en Salud en España

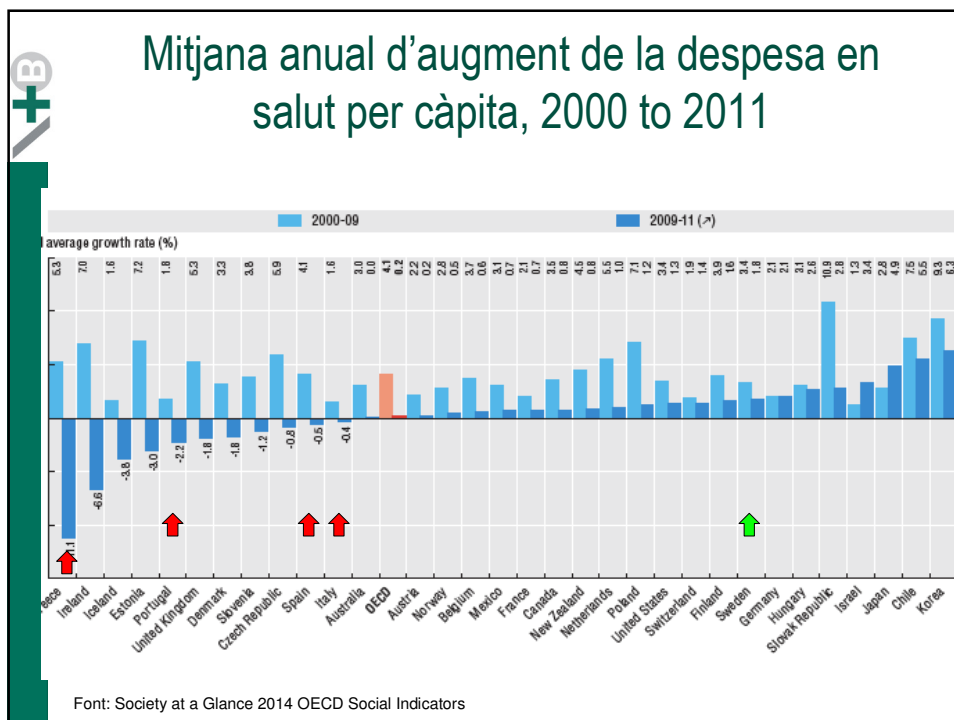
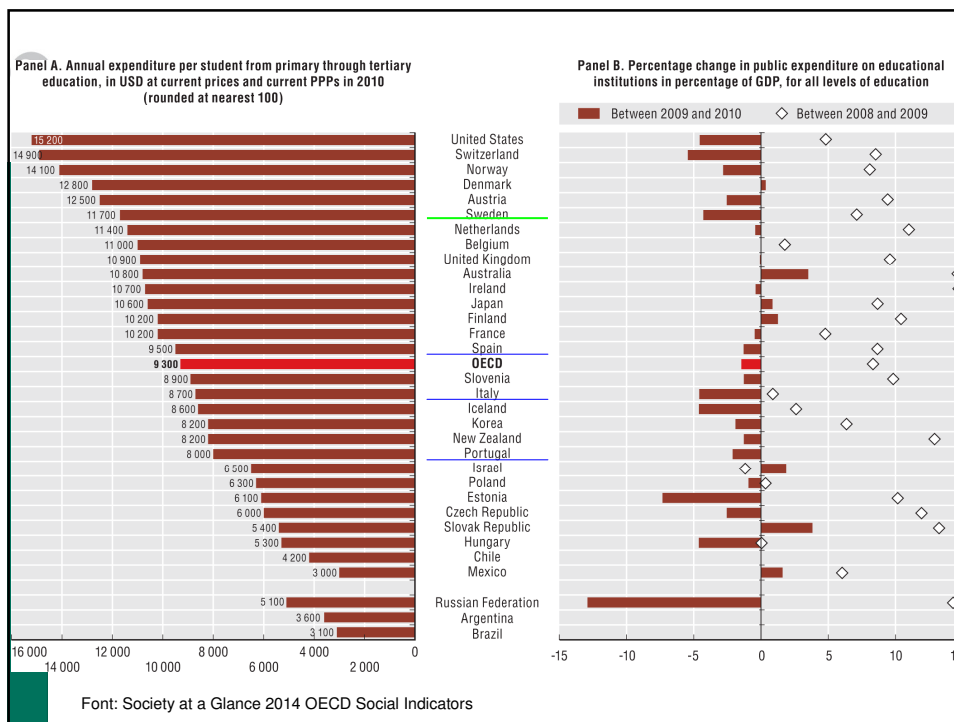

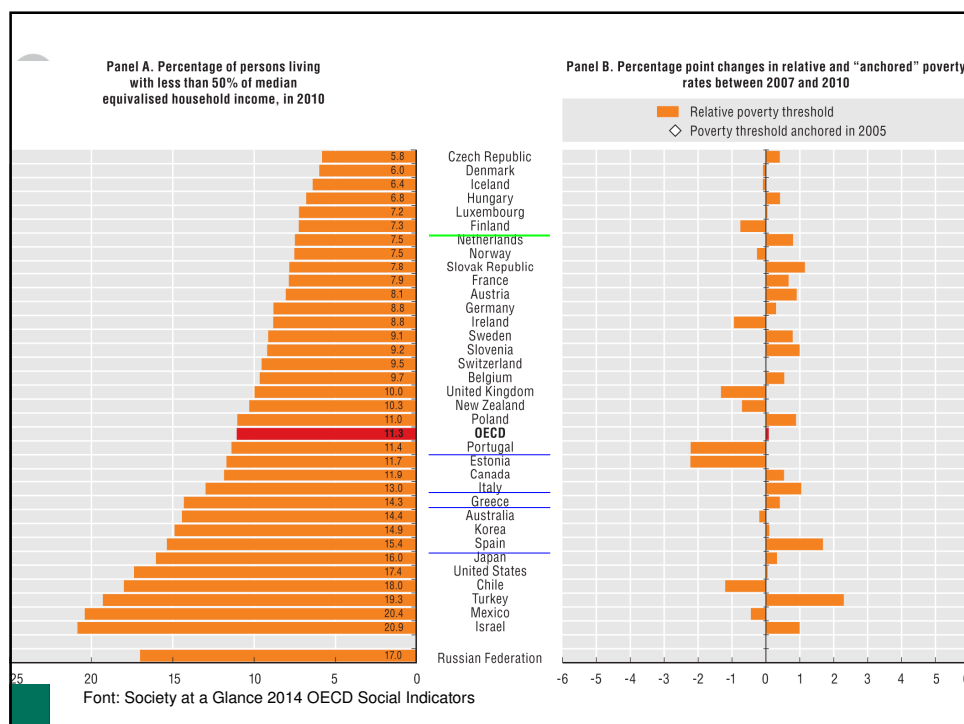
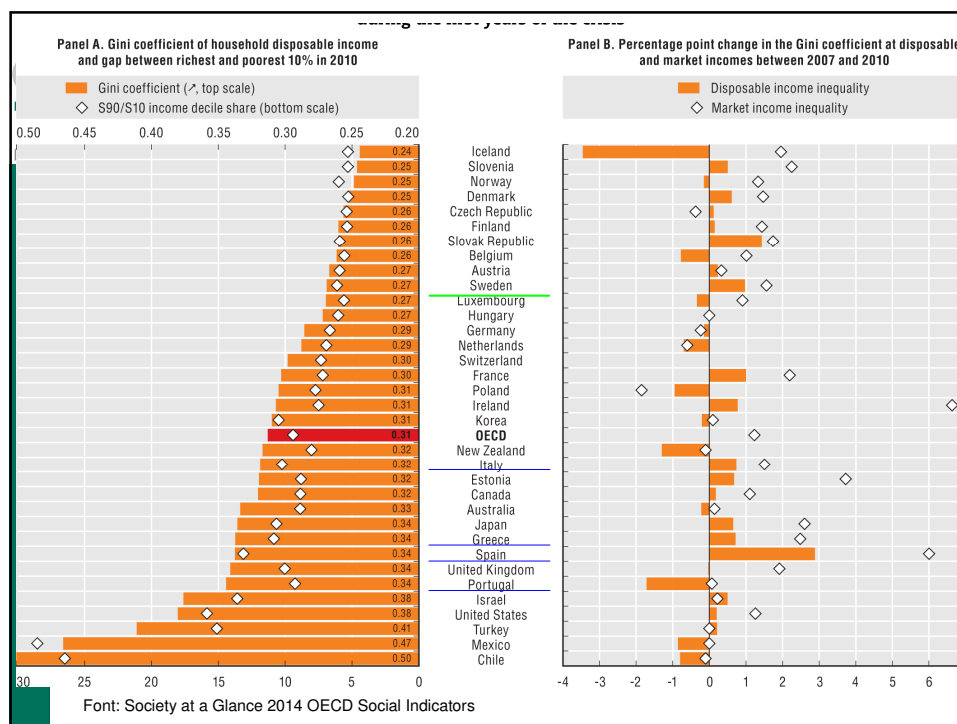
Determinants socials de la salut durant la crisi econòmica al Sud d'Europa

Determinants socials de la salut al Sud d'Europa

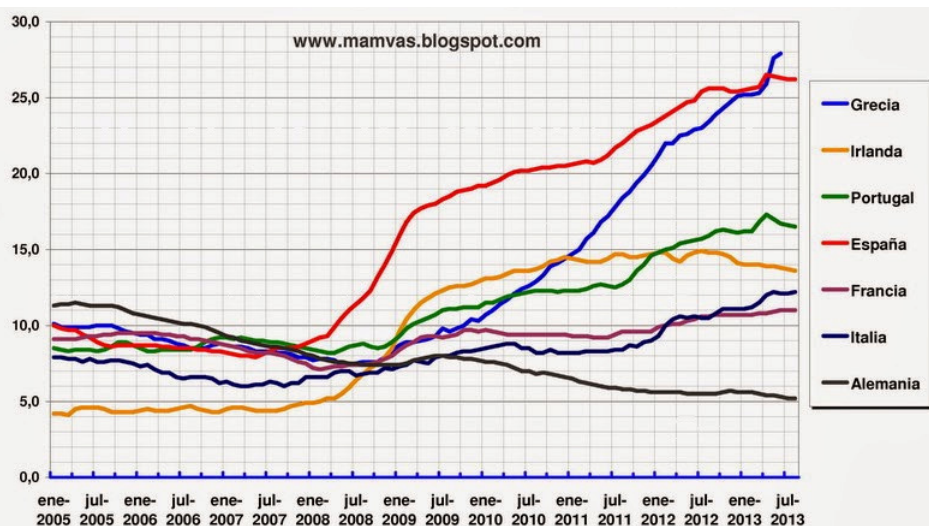
La situació als països del Sud d'Europa (Grècia, Itàlia, Estat espanyol i Portugal) és pitjor que la mitjana de l'Organització per a la Cooperació i Desenvolupament Econòmic.

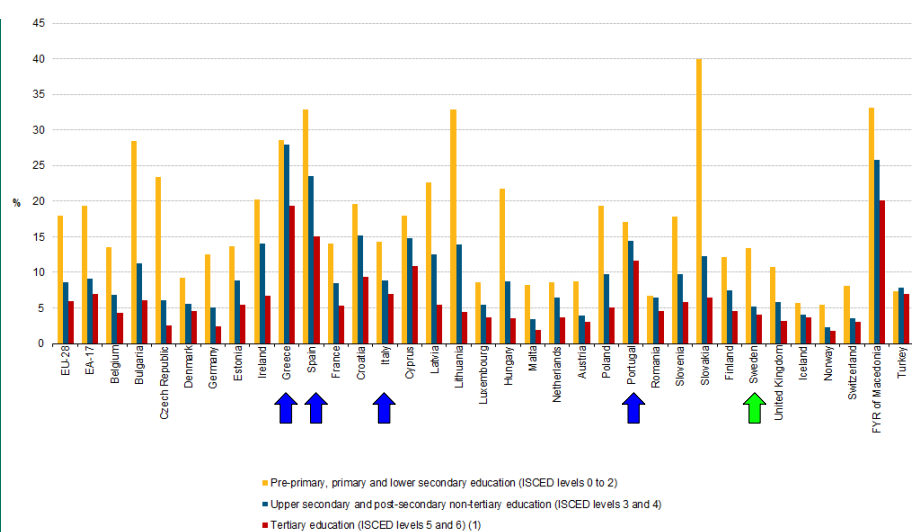

Evolució de l'atur (%), 2005-2013

Atur segons nivell d'estudis, 2013

Font: Eurostat

Salut i desigualtats en salut durant la recessió econòmica

L'impacte en indicadors de salut

- Cada vegada hi ha més estudis publicats
- La majoria són de Grècia
- Hi ha menys articles que analitzin l'impacte en les desigualtats en salut

ELSEVIER

Contents lists available at ScienceDirect

Health Policy

journal homepage: www.elsevier.com/locate/healthpol

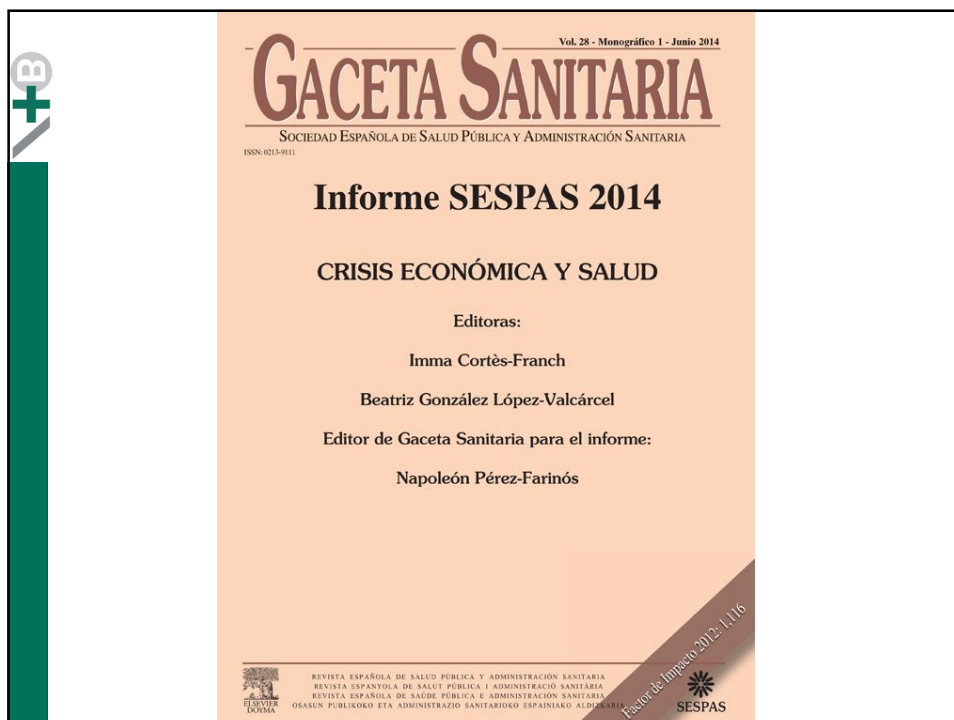
Review

Effects of the economic crisis on health and healthcare in Greece in the literature from 2009 to 2013: A systematic review[☆]Effie Simou^{*}, Eleni Koutsogeorgou

Department of Epidemiology and Biostatistics, National School of Public Health, Athens, Greece

Manuscripts publiats sobre l'impacte de la crisi en la salut: Grecia

Mortality	Mental Health and self-perceived health	Infectious diseases	Other determinants
Suicide mortality increases but not all mortality. Stuckler et al. 2011.	Different mental health indicators (especially among children and adolescents). Anagnostopoulos 2013	Outbreaks have increased: influenza mortality, West-Nile virus, Malaria, HIV in drug users. Bonovas et al. 2012	Births decrease Michas et al. 2013
Suicide mortality. Many health indicators worsen. Kentikelenis et al. 2011a.	Suicide attempts. Economou et al. 2011	Drug resistance of HIV treatments. Skoura et al. 2012	Cardiovascular risk indices in patients with type 2 diabetes did not deteriorate. Liatis et al. 2014
Suicide mortality. Many health indicators worsen. Karanikolos et al. 2013	Major depression Economou et al. 2013a	Locally acquired malaria. Danis et al. 2013	Smoking decreased mainly among men. Women 18 and 34 years increased. Filippidis et al. 2012
No changes in suicide mortality and neither total mortality. Fountoulakis et al. 2013	Suicidal ideation and reported suicide attempts only in men. Economou et al. 2013b	HIV infections in drug users of the crisis. Paraskevi et al. 2013	Intention to quit smoking. Schoretsanis et al. 2013
Suicide mortality only in men below 65 years. Kondilis et al. 2013	Major depressive episodes. Medianos 2011	HIV infections in drug users increase. Hedrich et al. 2013	
Suicide, homicide and infectious diseases mortality rates increase in men below 65 years. Kondilis et al. 2013	Depressive symptoms Mylona et al. 2014	HIV infections in drug users. Harm reduction programs. Sarafis and Tsounis 2014	
Road fatalities. Antoniou and Yannis 2013.	Sleep duration and sleep disturbances. Nena et al. 2014	HIV infections in drug users increase. Kentikelenis et al. 2011.	
Road traffic injuries and fatalities. Michas and Michas 2012	Self-rated health. Vantoros et al. 2013		
Homicide mortality. Michas et al. 2013	Self-rated health. Zavras et al. 2012		
Suicides mainly in men and in some age-groups. Kontaxakis et al. 2013.	Self-rated health. Kentikelenis et al. 2011b*		
Total mortality in people older than 55 years. Vlachadis et al. 2014			
Suicide rates in men (mainly adults). Antonakakis and Collins 2014			

Canvis en indicadors de salut a l'estat espanyol durant la crisi

- La mortalitat total ha augmentat el 2012, disminueix el 2013 i augmenta un mica el 2014.
- La mortalitat per suïcidi tendeix a augmentar
- La salut mental s'ha deteriorat sobretot en els homes de classes socials menys avantatjades
- Alguns indicadors han mostrat l'augment de les desigualtats en salut
- El SNS està empitjorant a causa de les retallades i les lleis que limiten l'atenció per la població immigrada

Table 1 Time trends in gross domestic product and various health indicators estimated by joinpoint regression (Spain, 1996–2011)

Period	AAPC			
	1996–1999	2000–2003	2004–2007	2008–2011
GDP-PPP	3.8	3.8	3.8	–1.0 ^{NS}
Premature mortality rates*				
All causes	–2.5	–2.5	–2.5	–2.5
Cancer	–1.1	–1.1	–1.8	–0.9 ^{NS}
Cardiovascular disease	–3.9	–3.9	–3.9	–5.6
Respiratory disease	–2.8	–2.8	–2.8	–2.8
Digestive disease	–2.8	–2.8	–2.8	–2.8
Genitourinary disease	–2.9	–2.9	–2.9	–7.0
HIV disease	–24.6	–6.8	–6.8	–6.8
Rest of infectious diseases	–0.6 ^{NS}	–0.6 ^{NS}	–0.6 ^{NS}	–8.7
Road traffic injury	1.4 ^{NS}	–6.2	–11.6	–14.2
Rest of unintentional injuries	–4.4	–3.1	–0.4 ^{NS}	–3.8
Illicit drug-induced death	–2.1	–2.1	–8.6	–8.6
Suicide	–1.3	–1.3	–1.3	–1.3
Homicide	3.3	3.3	–6.9	–6.9
Prevalence of poor perceived health†	–2.2	0.3 ^{NS}	–0.9	–5.7
HIV incidence‡	–	–	–1.0 ^{NS}	–1.0 ^{NS}

Font: Regidor et al, JECH, 2013

La crisis y la salud en España y en Europa: ¿Está aumentando la mortalidad?

The economic crisis and health in Spain and Europe: Is mortality increasing?

José A. Tapia Granados¹

¹Médico, Doctor en Economía. Investigador Científico Asociado, Instituto para la Investigación Social, University of Michigan, Ann Arbor, EE.UU. jatapia@umich.edu

RESUMEN En publicaciones recientes se ha sugerido que por efecto de la crisis económica la salud de la población se está deteriorando en Europa, lo que se manifestaría en aumentos de la mortalidad, particularmente en los países donde se están aplicando políticas de austeridad. Se ha sugerido también que, como consecuencia de esas políticas, los suicidios se han disparado y que la situación podría derivar en una catástrofe sanitaria como la que ocurrió en los antiguos países de la URSS durante los años noventa. Esas afirmaciones no tienen base en los datos disponibles. Las estadísticas indican que, en los países europeos en general y sobre todo en los más afectados por la crisis, las tasas de mortalidad general han disminuido y la salud de la población ha mejorado durante los años 2007-2010. Paradójicamente, la crisis ha tenido un efecto beneficioso para la salud en estos países. Esto supone una confirmación sustancial de investigaciones previas que han mostrado en diversos periodos y economías de mercado que las recesiones son favorables para la salud, mientras que los periodos de expansión económica son perjudiciales.

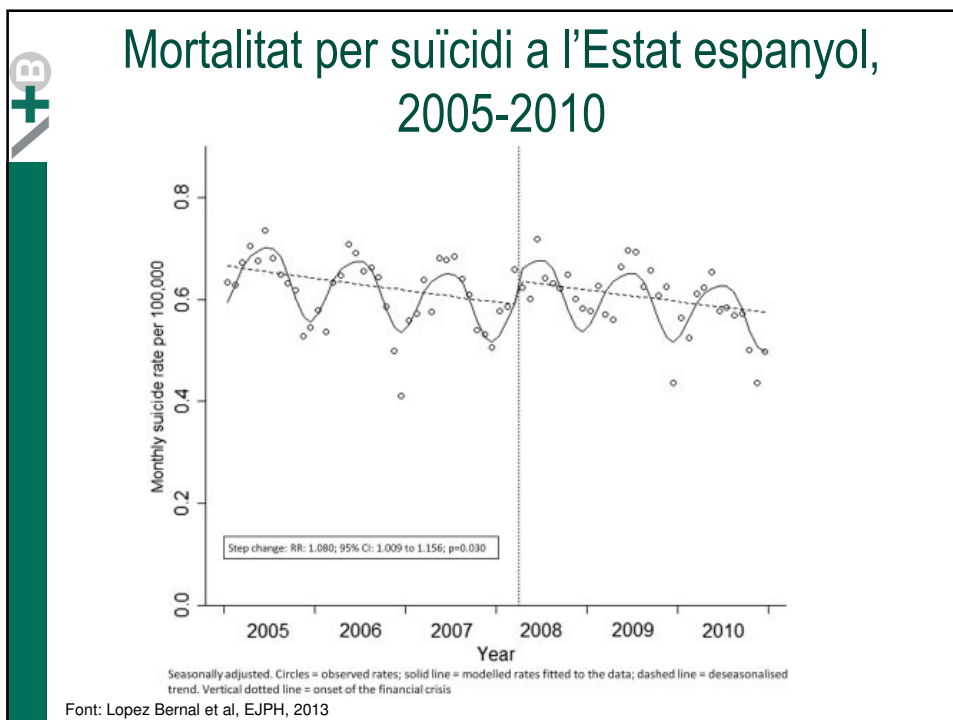
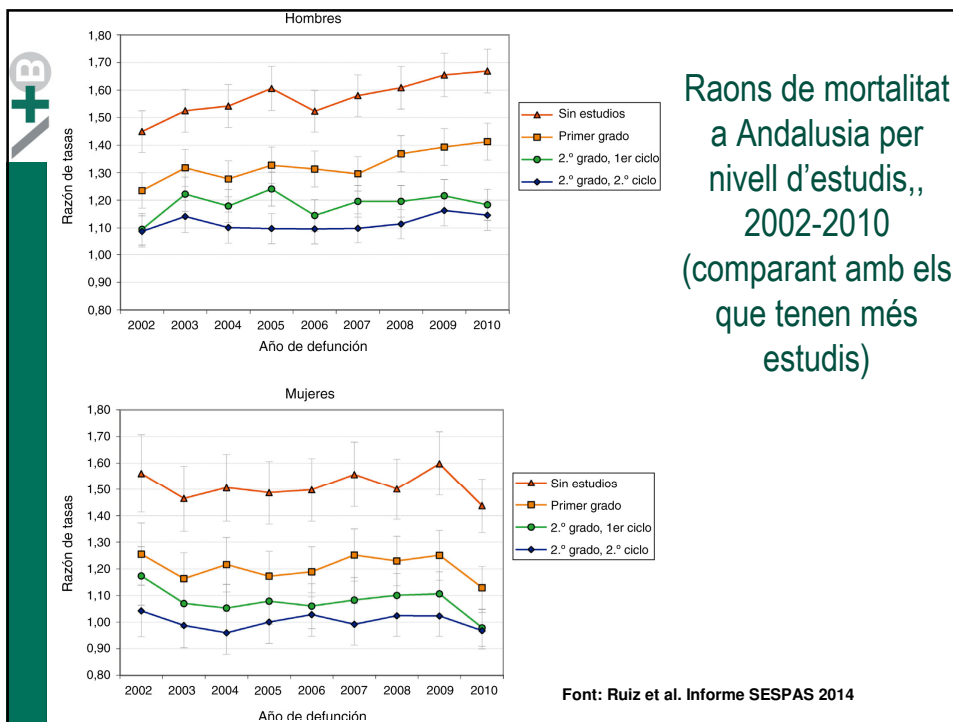
El sufrimiento de la población en la crisis económica del Estado español

The suffering of the population in
the economic crisis of the Spanish
State

**Borrell, Carme¹; Rodríguez-Sanz, Maica²;
Bartoll, Xavier³; Malmusi, Davide⁴; Novoa,
Ana M.⁵**

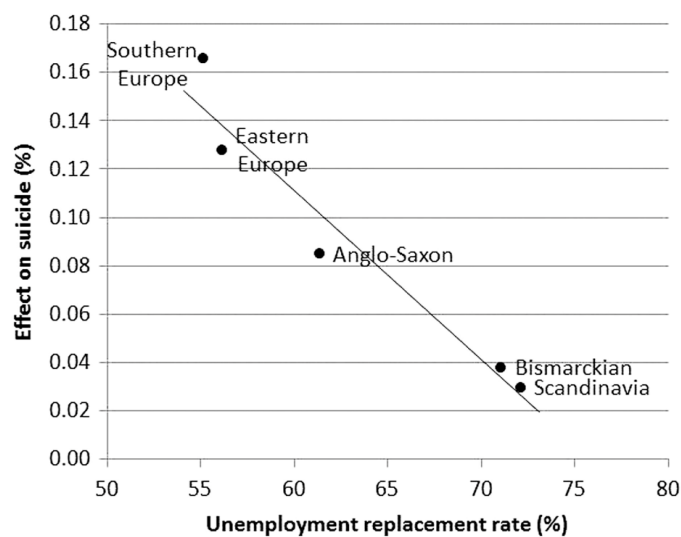
individual, exclusivo de cada persona, sino que depende de las condiciones de vida que nos rodean.

La Comisión para Reducir las Desigualdades en Salud en España (4) propuso el modelo que consta en la Figura 1 sobre los determinantes de las desigualdades en salud, que contiene dos elementos principales: los factores estructurales y los factores intermedios. Los factores estructurales se componen del contexto socioeconómico y político y de la estructura social y tienen que ver con las elecciones y prioridades políticas de los gobiernos, las corporaciones y las diversas fuerzas

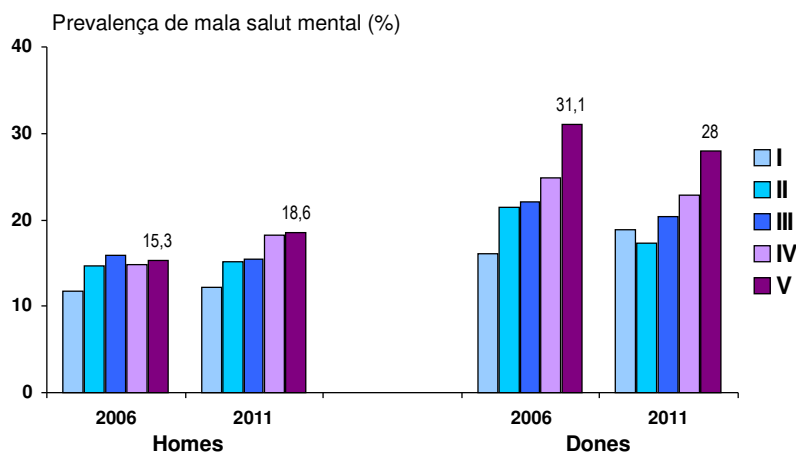
Protecció a l'atur i increment de suïcidis en 30 països Europeus, 1960-2012

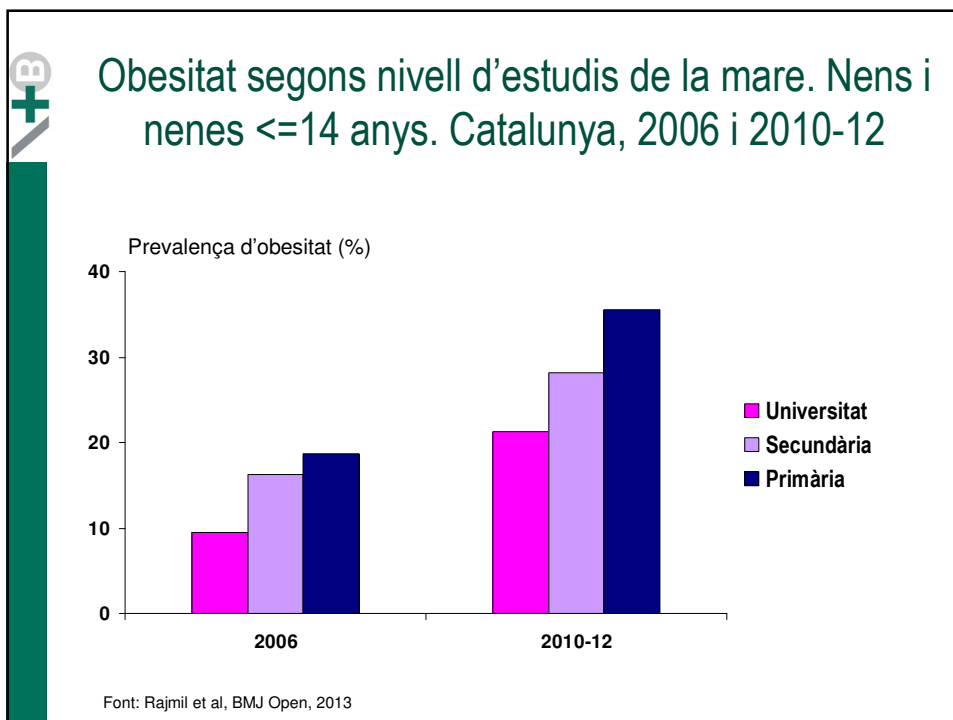
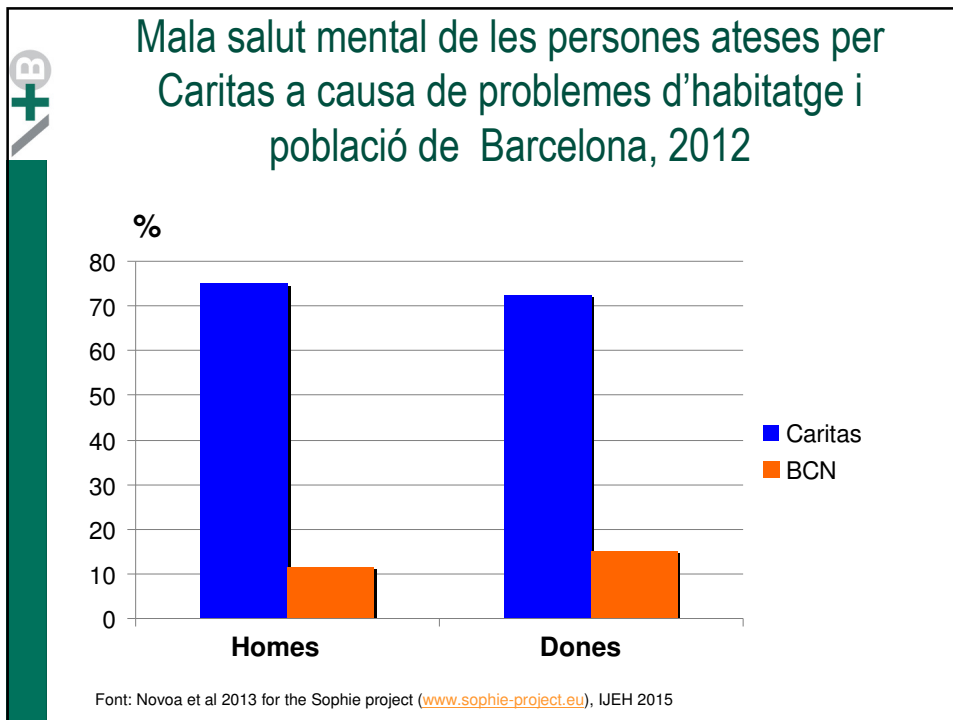
Font: Thor Norström, Hans Grönqvist, JECH, 2015

Mala salut mental en homes i dones de 16-64 anys per classe social. Estat espanyol, 2006 i 2011

Font: Bartoll et al, EJPH, 2014

Manuscripts publicats sobre l'impacte de la crisi en la salut: Estat espanyol

Mortality	Mental Health and self-perceived health	Intermediate determinants	Infant Health	Other health results
Ruiz-Ramos et al. 2014. Total mortality and causes (except nervous diseases)	Córdoba-Doña et al. 2014 Suicidal attempts	Antentas et al. 2014. Food consumption and diet	Rajmil et al. 2013. Health behaviours and results	Liácer et al. 2014. Communicable diseases
Regidor et al. 2014 Total premature mortality and causes (except cancer)	Miret et al. 2014 Suicidal ideation, planning and attempts	Ballester et al. 2014. Environmental risks	Juarez et al. 2013. Perinatal outcomes	Larrañaga et al. 2014. Reproductive health
Tapia-Granados 2014. Total mortality, causes, and life expectancy	Urbanos et al. 2014. Mental health risk in the short term increased in the unemployed (not mental problems in last year)	Utzet et al. 2014. Work related psychosocial risks	Vila-Córcoles, 2012. Antipneumococcal vaccination coverage	Sedano de la Fuente et al. 2014. Occupational injuries
Benmarhnia et al. 2014. Total mortality and winter-related mortality among older than 60	Robert et al. 2014 Poor mental health among immigrant workers			
Borrell et al. 2014. Total mortality and suicide mortality	Iglesias et al. 2014. Mental health disorders (administrative data)			
López-Bernal, 2013. Suicide mortality	Agudelo et al. 2013 Poor mental health among immigrant workers			
	Bartoll et al. 2013. Poor mental health just among men			
	Gili et al. 2013. Mental disorders in Primary Care			
	Cáritas, 2013. Mental health and self-perceived health among population attending housing services.			
	PAH, 2013. Anxiety among evicted population			
	Regidor et al. 2014. Self-perceived health in general population			
	Urbanos et al. 2014. Self-perceived health in general population			

Fuente: Bacigalupe, 2015

Com avançar

Recomanacions per l'estudi de l'impacte de la crisi en la salut

- Cal analitzar els determinants socials de la salut
- Cal considerar diversos indicadors de salut i no només la mortalitat
- Cal tenir en compte els eixos de desigualtat i sobretot els grups menys avantatjats
- S'han de monitoritzar els efectes a llarg termini
- Cal monitoritzar les polítiques que es posen en marxa i el seu efecte en la salut i les desigualtats de salut

www.sophie-project.eu

[About Sophie](#)[Resources](#)[Media](#)[News](#)[Contact us](#)

Evaluating the Impact of Structural Policies on Health Inequalities

SOPHIE is a research project funded from the European Community's Seventh Framework Programme. It aims to generate new evidence on the impact of structural policies on health inequalities, and to develop innovative methodologies for the evaluation of these policies in Europe. [Read more](#)

What's New

02.06.2014 Second Newsletter available!	27.05.2014 Congratulations Dr. Mehdipanah	07.05.2014 Urban renewal and health: article and video
--	--	---

Projects Themes

Macroeconomic policies	Welfare state	Labour market
Built environment	Housing	Gender
Migration	Methods for policy evaluation	Participation and knowledge transfer

© Sophie 2012 | Legal notice[Follow Us](#)

Gràcies
cborrell@aspb.cat
@carne1848

CSB Consorci Sanitari
de Barcelona

Agència
de Salut Pública